

TEADLIKKUS JÄÄTMETEST SAAREMAA VALLA ELANIKE SEAS

LÕPUTÖÖ

Tehnoloogia ja ringmajanduse instituut

Keskkonnatehnoloogia ja -juhtimine

Juhendaja: Monica Vilms

Tallinn 2023

Mina, Greete Kask tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja Monica Vilms (allkirjastatud digitaalselt)

Lõputöö on kaitsmisele lubatud tehnoloogia ja ringmajanduse instituudi direktori korraldusega.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Greete Kask,
sünnikuupäev: 06.04.1999

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Teadlikkus jäätmetest Saaremaa valla elanike seas

1. reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
2. elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
3. kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

1. lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
2. PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Tallinnas (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digiallkirjas)

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1 SAAREMAA VALD JA JÄÄTMEKÄITLUS	6
1.1 Elanikkonna tutvustus ja jaotus	6
1.2 Saaremaa jäätmejuhis	7
1.3 Korraldatud jäätmevedu	9
1.4 Biojäätmete kogumise kohustus	11
1.5 Jäätmejaamad.....	12
2 JÄÄTMETEADLIKKUSE INFO	17
3 KÜSITLUSUURING	20
3.1 Küsitluse analüüs.....	20
KOKKUVÕTE.....	27
SUMMARY	29
VIIDATUD ALLIKAD.....	31
LISAD	34
Lisa 1. Teadlikkus jäätmetest Saaremaa valla elanike seas küsitlus	34

SISSEJUHATUS

Tänapäeva jätkuvalt kasvavas ja arenevas tarbimise ühiskonnas on väga suureks probleemiks nii ettevõtetes, kui ka eraisikutel tekkivad jäätmed ning sellega kaasnev ebapiisav sortimine. Kuna jäätmeid tekib peaaegu igas inimese poolt tehtavas tegevuses, siis on jäätmete hetkeolukorras aga paratamatu, ning selleks, et säilitada piisavalt puhas ja hea elukeskkond peaks iga inimene panustama jäätmete liigiti sortimisse. Sortimise põhimõte on jäätmehierarhia järgi aga kõikjal sama, et ei tekiks liigselt ebavajalikku jäädet, mida lihtsalt prügilates ladestatakse. Võimalikult palju peaks olema uuesti ringlusse võetud materjale ja taaskasutust. Peamine, et oleks võimalik jäätmete teket maksimaalselt vältida ja vähendada.[1], [2]

Saaremaal on korraldatud jäätmeveoga võimalus inimestel ära anda kodus tekkivad olmejäätmed, pakendijäätmed, biojäätmed ning vanapaber. Muud tekkivad jäätmed nagu ohtlikud jäätmed, elektroonikajäätmed ning aia- ja haljastusjäätmed on võimalik viia olenevalt jäätmeliigist, tasuta või tasu eest jäätmejaama. [3]

Inimeste teadlikkuse tõstmiseks on üleriigiliselt tehtud erinevaid kampaaniaid, loodud interneti lehekülgi, kuhu on võimalik sisestada jäätmeliik ning lehelt saadud info põhjal leitakse koht, kuhu antud ese viia. Kohalikud omavalitsused on loonud jäätmejuhised, kuidas peaks õigesti jäätmeid sortima, ning mida peab sortimisel jälgima, et see korrekselt tehtud oleks, samuti on tehtud erinevaid reklaame sotsiaalmeedias levitamiseks.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada Saaremaa valla elanike jäätmete liigiti sortimise teadlikkus, sellesse suhtumine ning sortimisse panustamine. Samuti annab töö ülevaate Saaremaa valla elanikkonnast ja jaotusest saarel. Antakse ülevaade saarel toimuvast jäätmemajandusest, jäätmejaamadest ja seal toimuvast.

Lõputöö praktilises osas viidi läbi küsitlus saarel elavate inimeste seas, selgitamaks välja nende teadlikkus ja arvamus jäätmetest. Küsitlus koosnes 21 küsimusest, millest viis olid avatud küsimused, et oleks võimalus oma arvamuse avaldamiseks ning 16 valikvastustega küsimust. Valikvastustega küsimuste peamiseks eesmärgiks oli välja selgitada inimeste liigiti sortimise harjumused ning palju teatakse ja kuidas panustatakse jäätmete sortimisse. Küsitlust levitati sotsiaalmeedias Facebook. Küsitluse jagamisele aitasid kaasa mõned Saaremaa valla teenuskeskuse juhatajad nende piirkonna Facebooki'i gruppides ja Saaremaa valla Facebook'i lehel.

Antud lõputöö sai valitud, kuna mõlemad õppetööga seotud praktikad on läbitud Saaremaa jäätmejaamades. Teema tundub põlise saarlase jaoks huvitav ning teadmisi saarel oleva jäätmemajanduse ja inimeste jäätmealaste teadmiste kohta oli huvitav uurida ja analüüsida. Täna kõik, kes aitasid küsitlust levitada ja panustasid antud lõputöö valmimisse!

1 SAAREMAA VALD JA JÄÄTMEKÄITLUS

1.1 Elanikkonna tutvustus ja jaotus

Saaremaa vald on Eesti valdadest suurim. Varasema 14 omavalitsuse asemel on Saaremaa alates 2017. aastast üks vald. Valla keskus asub Kuressaare linnas. [4]

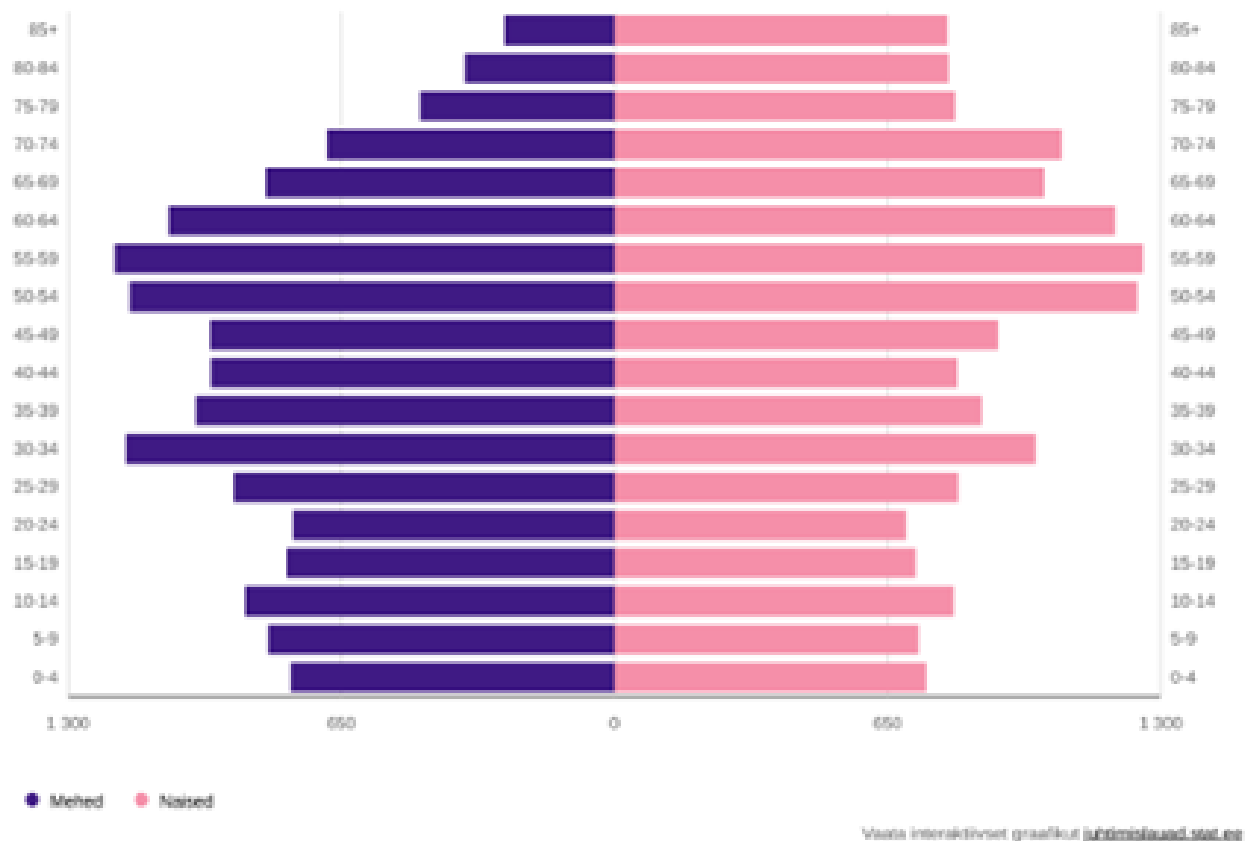
Tabel 1. Saaremaa valla rahvastiku muutumine 2018 ja 2023 [5]

	Elanikke 01.01.2018	Elanikke 01.01.2023
Kihelkonna	755	803
Laimjala	699	717
Leisi	1980	1965
Kaarma	4702	5242
Kärla	1589	1444
Lümanda	837	866
Mustjala	676	753
Orissaare	1827	1796
Pihlta	1419	1608
Pöide	876	879
Salme	1187	1193
Torgu	326	345
Valjala	1353	1359
Kuressaare linn	13 263	12 617
Aadressita	310	710
Kokku	31 819	32 297

Saaremaal elab 1.jaanuari 2023. aasta seisuga 32 297 elanikku, kellest suur enamus ehk 12 617 elab Saaremaa valla keskses Kuressaare linnas. Inimeste osakaal on suur Kaarmal, 5242 inimesega, ning asukoht on Kuressaare lähedal. Suurem osa piirkondades on elanikkond natuke üle tuhande, näiteks Salme, Valjala ja Kärla ning mõningates kohtades jääb elanike arv alla tuhande nagu Lümanda, Mustjala ja Pöide. Peaaegu 2000 elanikku on Leisis ning Orissaares. Võrreldes 2018. aasta inimeste arvuga, siis kokkuvõttes on see suurenenud. (Tabel 1) [5].

Üle poolte Saaremaal elavatest inimestest on tööealised ehk vanuses 20-64, 20% on nooremad kui 20 ja 23% on vanemad kui 65 [6]. Asustustihedus saarel on ~10.7 elanikku km² kohta [7]. Kõige tihedamalt asustatud on Kuressaare, kus asustustihedus on 819 in/km² [8].

Rahvastiku soo ja vanuskoosseisu järgi nagu joonisel 1 on näha, siis 50-59 aastaseid mehi ja naisi on saarel hetkel kõige enam. Järgnevad 30-34. aastased. Kõige väiksem koosseis on 20-24. aastaste meeste ja naiste seas, sealjuures ka 60+ meeste osakaal on väiksem. [9]

Joonis 1. Rahvastiku soo ja vanuskoosseis 2022 [9]

1.2 Saaremaa jäätmejuhis

Saaremaa vallal on jäätmejuhis, millega peaks tutvuma iga saarlane. Jäätmejuhises on kirjas, kuidas jäätmeid liigiti koguda ja kuhu liigiti kogutud jäätmed viia. Samuti on olemas info konteinerite kohta. Milliseid konteinereid oleks mõistlik kasutada ja milliseid mitte, et jäätmevedajal oleks võimalik konteinerit tühjendada. [28]

Jäätmete liigiti kogumiseks on eraldi infot pakendi, biojäätmete, vanapaberi, ning segaolmejäätmete kohta, mis jäätmed sinna sobivad ja mis mitte. Välja on toodud, kuidas võib jäätmeid konteinerisse visata. Näiteks on toodud ära pakendite kohta see, et neid peaks vajadusel eelnevalt loputama.

Eemaldama peab kaaned ja korgid klaaspakenditelt. Korke eemaldama ei peaks plast-, metallpakenditelt ja joogikartongidelt. Klaaspakendisse tohib panna toiduainete purke, karastus- ja alkoholsete jookide pudeleid, konteinerisse ei ole lubatud panna akna-, peegelklaase, lampe, keraamikat ega kristalli. Plast-, metallpakendi ja joogikartongi konteinerisse tohib panna kilekotte, salatkarpe, alumiiniumpurke ning leiva ja saia kotte. Konteinerisse ei tohiks panna pakendit, milles on veel toode sees, pandimärgisega pudeleid, ohtlikke aineid sisaldavaid pakendeid, mähkmeid ega ehitusmaterjali. [28]

Biojäätmед tuleb konteinerisse visata, kas lahtiselt, paberkotis või biolagunevas kotis, mis on täielikult kompostitav, või millel on peal vastav märgistus. Konteinerisse on sobilik panna toidujäätmед, paberist munakarbid, köögipaber ja kohvipaks koos filtriga. Konteinerisse ei tohi panna kassiliiva, vanu ravimeid, kilekotte, toiduõli ega konte. [28]

Papp- ja paberpakendid peavad enne konteinerisse viskamist olema puhtad, kuivad ning kokku pressitud, et need ei võtaks liigselt ruumi. Konteinerisse on lubatud panna paberkotte ja kleeplintidega pappkaste. Ei ole lubatud panna ajalehti, ajakirju, raamatuid, tapeeti ega munakarpe. [28]

Vanapaber ja kartong tuleb koguda teistest liikidest eraldi ning konteinerisse tuleb panna lahtiselt. Sinna sobivad ajalehed, ajakirjad, raamatud, millelt on eemaldatud kõvad kaaned, kataloogid ning reklaamlehed. Konteinerisse ei sobi majapidamispaber, vettinud paber, foolium, tetrapakid ega munakarbid. [28]

Segaolmejäätmetesse tohib panna ainult jäätmед, millele ei ole korraldatud jäätmeveoga ettenähtud kogumist. Näiteks kassiliiv, rasvad, mähkmed, tühjad pastakad, vildikad, tolmuks, küpsetuspaber ja foolium. Konteinerisse ei tohiks panna jäätmед, millel on korraldatud jäätmevedu ja jäätmejaama viimise võimalus. [28]

Juhises on kirjas jäätmejaamad ning asukohad, kas jäätmед on võimalik viia ära tasuta või tasu eest, mida on liigiti kogutud. Pakutud on alternatiive, mida saaks teha näiteks kasutuskõlblikku kodumasina või mööbli enne, kui see jäätmejaama viia. [28]

Konteinerid peaksid olema standardsed, selleks, et jäätmevedajal oleks võimalik konteinerit tühjendada, mittestandardised konteinerid võivad jääda tühjendamata. Standardsed konteinerid on pruun- biojäätmед jaoks, kollane- pakendijäätmед jaoks, sinine- vanapaberile ning hall või must- segaolmejäätmetе jaoks. Eristamiseks võib konteineri peale panna kleebised. [28]

Lisaks on toodud mõned nipid, kuidas oleks näiteks võimalik vähendada toidujäätmete teket, miks ei tohi jäätmeid põletada, mis on alternatiivid, ning mis on põletamise tagajärjed. Toodud on välja mõningad kohad, kuhu võimalik viia näiteks katkine ese parandusse, taaskasutusorganisatsioonid, kuhu viia kasutuskõlblikke asju. [28]

Võimalik, et jäätmejuhis ei ole jõudnud kõikide inimesteni, kuna ei teata, kus kohast seda otsida. Eraldi ajalehtedes seda kajastatud ei ole. Jäätmejuhise jagamine peaks toimuma aastas vähemalt korra, kas sotsiaalmeedias või ajalehtedes, et sealne info jõuaks inimesteni.

1.3 Korraldatud jäätmevedu

Korraldatud olmejäätmete veo nõue hakkas Eestis kehtima peaaegu 20. aastat tagasi, täpsemalt alustati sellega 2004. aastal, kus kohalikud omavalitsused olid kohustatud korraldama oma halduspiirkonnas olmejäätmete veo. Korraldatud jäätmeveo eesmärgiks on puhtama keskkonna loomine, materjalide uuesti taaskasutamine ja jäätmete põletamise vähendamine. Inimestele on tekitatud kindlus, et nende olmejäätmeid käideldakse võimalikult keskkonnasõbralikult ja soodsa hinnaga.[3], [10]

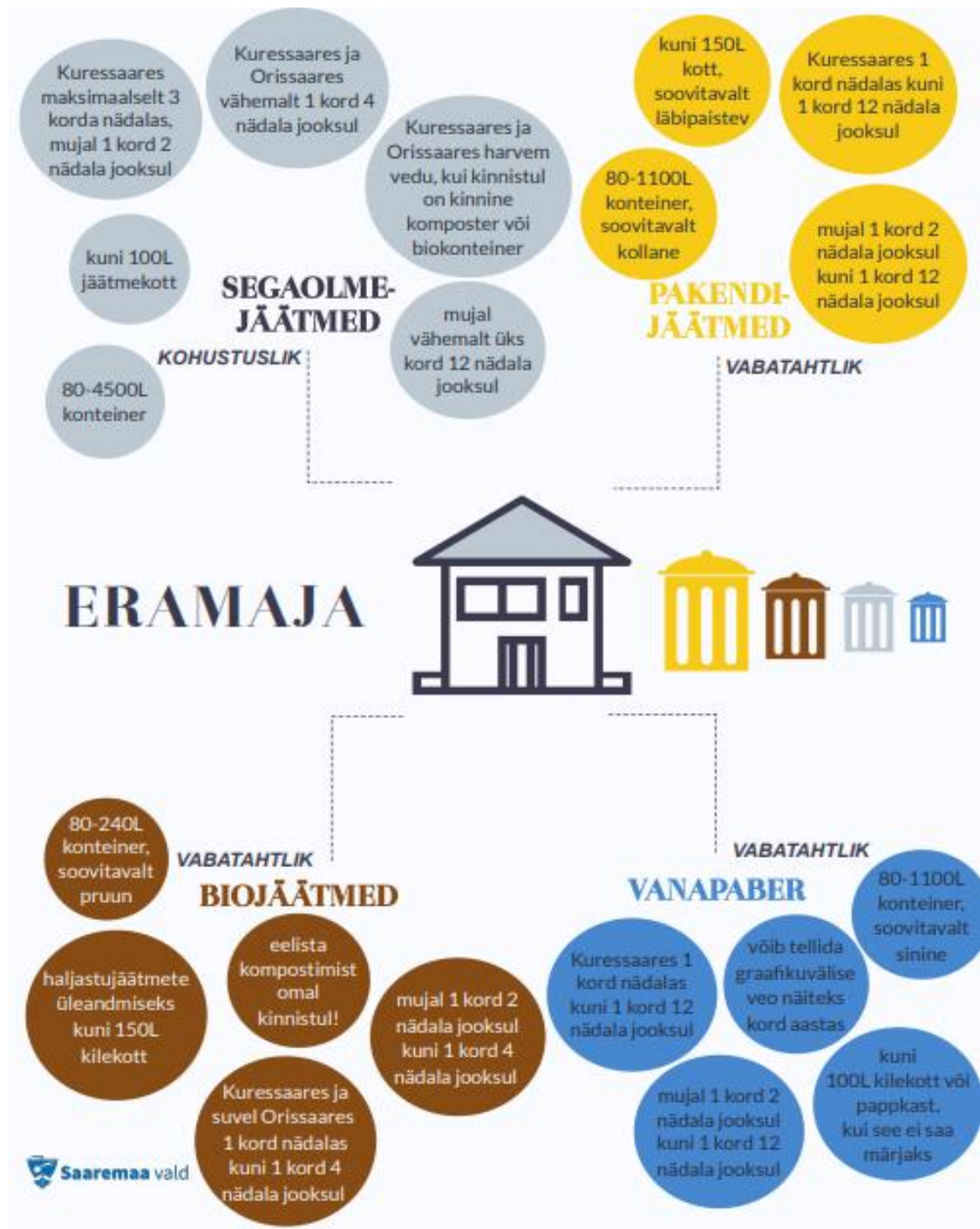
Saaremaal ei olnud 2017. aastaks kõik vallad liitunud korraldatud jäätmeveoga. Omavalitsused, kus oli vähem kui 1500 elanikku ei olnud korraldatud jäätmevedu kohustuslik. 2019-2020. aastal hakati korraldatud jäätmeveoga liitma varasemalt mitte liitunud jäätmevaldajaid. Selleks hetkeks ligi 4200 kinnistut ei olnud seda teinud. Korraldatud jäätmeveoga on tänaseks hõlmatud biojäätmed, segaolmejäätmed ning vanapaber, samuti on võimalus pakendijäätmete äraveoks.

Korteriühistutel on korraldatud jäätmeveoga seotud segaolmejäätmed, pakend, biojäätmed ja vanapaber ning neile on see kohustuslik. Eramajadel (Joonis 2) on pakendi ja vanapaberi vedu vabatahtlik, avalikes kohtades on pakendi konteinerid, kuhu vajadusel pakendeid panna, kohustuslik on segaolmejäätmed ja uue korralduse järgi biojäätmete vedu[11].

Tühjendamissagedused on piirkonniti erinevad (Joonis 2), ning valida saab vastavalt vajadusele mahuti suuruse, kas jäätmekoti või konteineri. Näiteks segaolmejäätmete vedu toimub Kuressaares maksimaalselt 3 korda nädalas. Teistes piirkondades üks kord kahe nädala jooksul.

Biojäätmete vedu toimub kohustuslikus korras 1. aprillis kõigil. Nagu joonisel 2 saab näha, siis valida saab samuti erineva suurusega mahutite vahel. Kuid soovituslik oleks võimalusel kompostida oma kinnistul.

Saaremaal on prügiautod kahekambrilised ja võimalik on korraga vedada nii bio- kui segaolmejäätmeid. [8]

Joonis 2. Prügiveojuhend eramajadele [11]

Korraldatud jäätmeveo teenust osutavatele ettevõtetele korraldatakse jäätmeveo konkurss, mille raames valitakse kõige soodsamat hinda pakkuv ettevõtte [3]. Saaremaa vald, alates 1. aprillist 2023 on jaotatud kaheks jäätmeveopiirkonnaks (Joonis 3). Varasema kolme piirkonna, Lääne-Saaremaa,

Ida-Saaremaa ning Kuressaare asemel, Lääne-Saaremaa ning Ida-Saaremaa. Lääne-Saaremaa vedaja ei muutunud ning selles piirkonnas on vedajaks Ragn-Sells AS, muutus vedaja Ida-Saaremaal, eelneva Prügimees OÜ asemel on uueks vedajaks Eesti Keskkonnateenused AS. [10]

Joonis 3. Jäätmeveo piirkonnad [12]

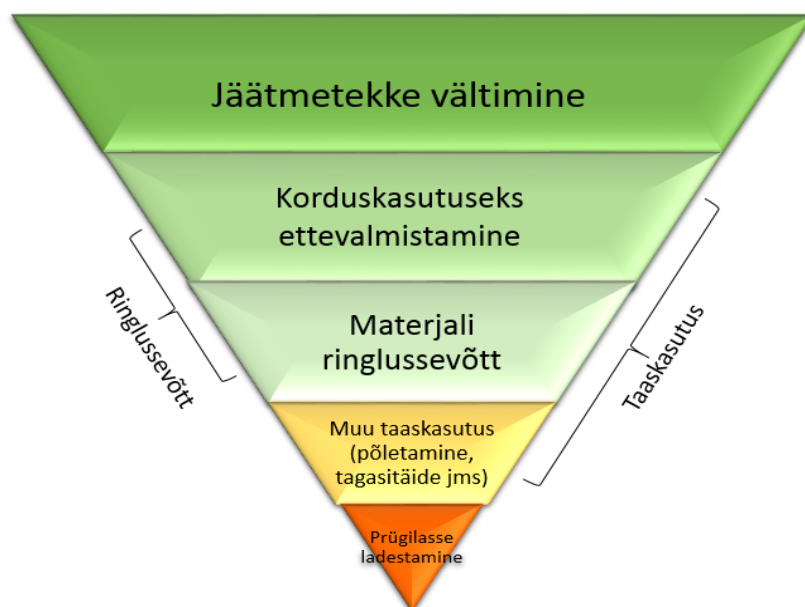
Tiheasustusaladel elavatele inimestele on jäätmete sortimine kohustuslik, ning ühistutel on olemas põhilised konteinerid. Jäätmete sortimine on keerulisem eramajades elavatel inimestel. Selleks, et sortimine oleks mugavam ja seda tehtaks rohkem, on piirkonniti inimestele pandud avalikud pakendikonteinerid kuskile kesksesse asukohtadesse. 2020. aasta lõpuks oli neid paigaldatud 131, et pakendeid ei pandaks liigselt olmejäätmete hulka. Pandipakendi jaoks on taaraautomaate paigaldatud peaaegu iga poe juurde ja seega nende äraandmise võimalused on head. [8]

1.4 Biojäätmete kogumise kohustus

Seoses uue jäätmeveo perioodiga on alates 1.aprillist 2023 inimestel kohustus kompostida või soetada selleks ettenähtud köögi- ja sööklajäätmete konteiner, kusjuures ei tohi konteinerisse panna haljastusega aiajäätmeid- need tuleb viia jäätmejaama või eraldi anda jäätmevedajale. Kuressaares ning Saaremaa valla alevikes on kohustus soetada kinnine komposter, mujal Saaremaa piirkondades on võimalik kompostida nii lahtistes aunades kui kompostrites nagu tehti varasemalt. Seejuures on võimalik esitada taotlus kompostrist vabastamiseks, juhul kui köögijäätmed kompostitakse või kogutakse biojäätmete konteinerisse, kas naabri või tuttavaga koos. [10]

Biojäätmete kogumise kohustus mõjutab peamiselt maal, eramajades elavaid inimesi, kuna korteriühistutel oli see juba varasemalt kohustuslik. Enne nõude vastuvõtmist oli hajaasustuspriirkondades elavatel inimestel võimalus jäätmeid kompostida lahtistes aunades ja kompostrites, kes omasid loomi, said anda toidujäätmeid loomadele. Kuna ei olnud korraldatud jäätmevedu kohustuslik biojäätmetele, siis võib eeldada, et suur osa sellest sattus segaolmejäätmetesse.

1.5 Jäätmejaamad

Joonis 4. Jäätmehierarhia [2]

Eestis on oluline eesmärk võtta taaskasutusse nii palju jäätmeid kui võimalik, oluline on tekkinud jääde võimalusel alati ringlusesse võtta, seda liigiti sortida edasiseks jäätmekäitluseks, ning toota uueks energiaks. Vastavalt jäätmehierarhiale (Joonis 4) on kõige tähtsamal kohal jäätmetekke vältimine, ehk juba poes toote ümber pakendi jälgimine, ühekordsete toodete asemel valida taaskasutatavad tooted nagu näiteks tänapäeval müügile tulnud metallist, bambusest ja kõvemast plastikust joogikõrred. Kui aga toode on juba ostetud ja enam kasutust ei leia, oleks mõistlik see prügikasti asemel viia võimalusel müüki kasutatud riiete poodi, pakkuda tuttavatele, või teha esemest ise midagi uut. Materjali jäätmejaama viimine võiks olla viimane alternatiiv. Kui ese enam kasutust ei leia on võimalus see põletada energia saamiseks ning väikseim osakaal võiks olla jäätmete prügilasse ladestamine. [2]

Taaskasutus on viimastel aastatel tõusutrendis. Tänu liigiti kogumisele ja biokütuse tootmisele on vähenenud ka prügilasse ladestamise kogused [2]. Jäätmetekke vältimiseks on viimastel aastatel hakatud rohkem mõtlema taaskasutatavate toodete peale, ühekordsed nõud on vahetatud välja taaskasutatavate vastu. Suuremad üritused ja festivalid on vahetanud ühekordsed nõud ja klaasid välja taaskasutatavate vastu. Samuti on hakatud kasutama rohkem korduvkasutatavaid mähkmeid ja joogikõrsi.

Jäätmejaamade eesmärgiks on sortida jäätmeid võimalikult palju ja asjade ringlussevõtt on oluline. Jäätmejaamad aitavad ellu viia jäätnehierarhia (Joonis 4) järgi materjalide ringlussevõttu ning taaskasutust. Jäätmejaamadesse kogutud pakendid, ehitusjäätmed, biojäätmed, vanapaber viiakse ringlusesse, et toota nendest, kas uusi esemeid või toota uueks energiaks. Nagu jäätnehierarhialt näha, siis kõige viimaseks variandiks on jäätmete prügilasse ladestamine. Kuna jäätmeid sorditakse rohkem, siis ladestamine on viimastel aastatel langenud, ning ringlussevõtt suurenenud

Saaremaa vallas on kaks jäätmejaama, mis kuuluvad Saaremaa Prügila OÜ-le. Kuressaares asuv Kudjape jäätmejaam ja Orissaare lähedal asuv Maasi jäätmejaam. Eraldi on veel Sikassaare Vanametall OÜ ja Kapra Vanametall OÜ.

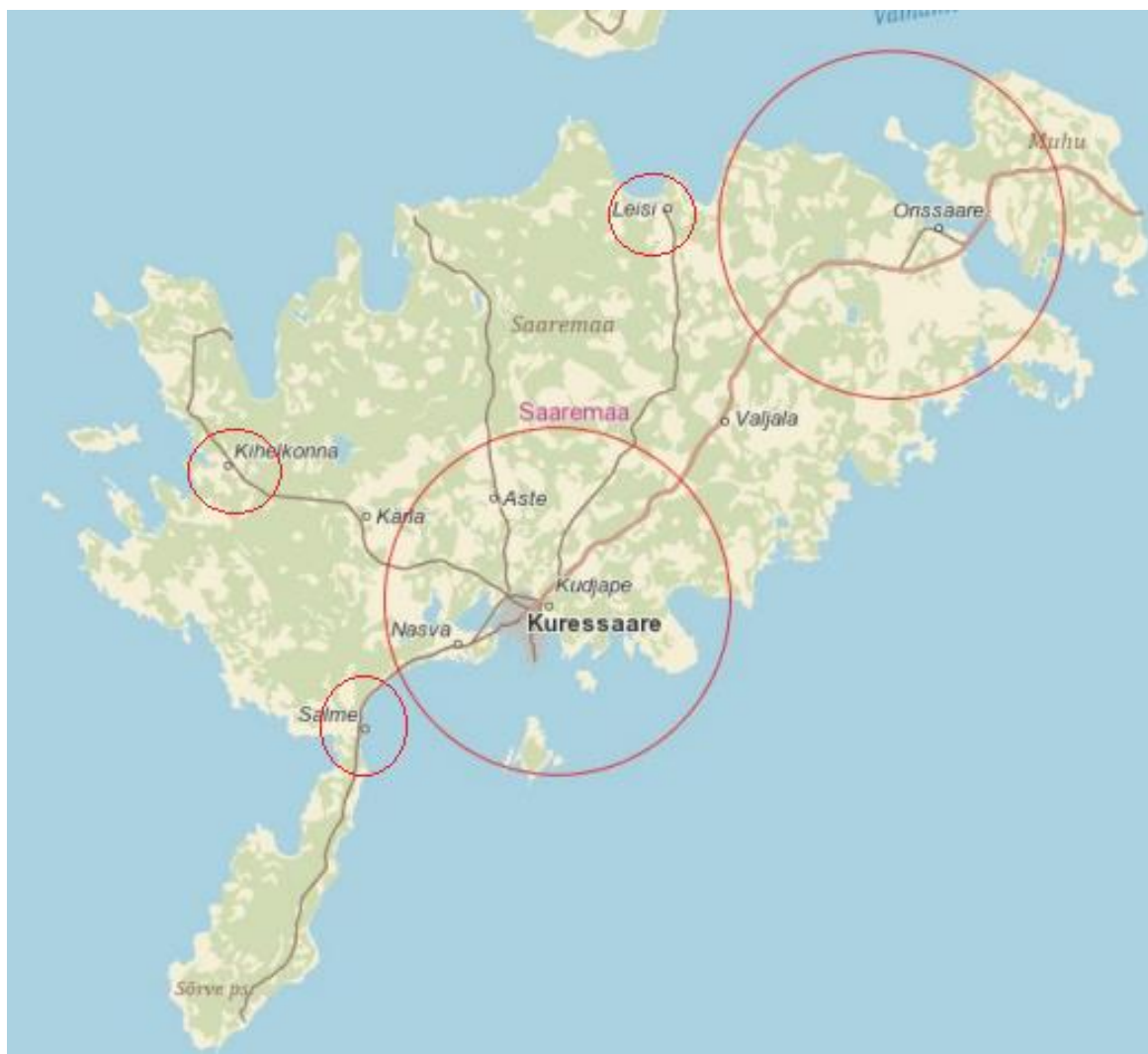
Sikassaare ning Kapra vanametalli peamisteks eesmärkideks on värvilise ja musta metalli vastuvõtt. Lisaks võetakse vastu ehitus-ja lammutusjäätmeid, ohtlike jäätmeid ja kodumajapidamisjäätmetest klaasi, plasti ning suurjäätmeid.[13], [14]

Kudjape jäätmejaam ning Maasi jäätmejaam võtavad vastu tavajäätmeid, ohtlikke jäätmeid, taaskasutatavaid jäätmeid, biolagunevaid jäätmeid, pakendijäätmeid, paberi ja kartongijäätmeid ning probleemtoodetest tekkinud jäätmeid. Korraldatud jäätmeveoga kogutud jäätmed viiakse Kudjape jäätmejaama, kus toimub jäätmete ümberlaadimine [15]. Saaremaal jäätmete ladestamist ei toimu, kuna selleks ei ole võimalusi ning kõik tekkivad jäätmed viiakse mandrile, kus toimub edasine käitlemine. [8]

Kuna Saaremaal on jäätmejaamad ainult Kuressaares ning Orissaares nagu joonisel 3 (suured ringid) näha, siis paljudele inimestele jäävad need liiga kaugeks. Jäätmete põletamine, viimine metsa või kusagile mujale on väga tõenäoline. Kõige probleemsemaks piirkonnas hetkel on Lääne-Saaremaa ning Põhja-Saaremaa, kus lähim jäätmejaam võib olla kuni 40 km kaugusel. Selleks, et vähendada kauguseid inimeste ja jäätmejaamade vahel, plaanitakse rajada kolm uut jäätmejaama (Joonis 3, väiksed ringid). [8]

Jäätmejaamad on plaanis teha Leisi, Kihelkonnale ja Salmele, mille eesmärgiks on vähendada jäätmete põletamist ning metsa viimist. Ei saa välistada, et põletamine ja metsa alla viimine lõpeb, kuid jäätmejaamade rajamine vähendab seda oluliselt. Millal antud jäätmejaamad valmivad hetkel teada ei ole. [16]

Leisi jäätmejaamal on valmis detailplaneering aastast 2010. Salme valda tehtava jäätmejaama detailplaneeringuga alustati 21.03.2023, mille planeeritav suurus on 0,3 hektarit. [17]

Joonis 5. Saaremaa olemasolevad jäätmejaamad Orissaares, Kuressaares ja planeeritavad jäätmejaamad Salmele, Leisi, Kihelkonnale [8]

Tavajäätmed ehk segaolmejäätmed võetakse jäätmejaamas vastu vastavalt kogusele, tasu eest. Jäätmetest leiduvate ohtlike jäätmete eest võib lisanduda lisatasusid. Näiteks asbesti, akusid, liime, vanarehve, biolagunevaid aia- ja haljastusjäätmeid sisalduvaid segaolmejäätmeid võetakse vastu lisatasu eest. [15]

Varasemalt sai määratud koguse ohtlikke jäätmeid tasuta ära viia nii Maasi kui Kudjape jäätmejaama. Alates 2022. aastast enam mitte, tasuta saab viia ohtlikke jäätmeid Sikassaare vanametalli ning Kapra vanametalli, vastavalt määratud kogusele. [15]

Ühe Saaremaa vallas elava inimese piirväärtused aastas on[15]:

- põllumajanduskemikaalid kuni 20kg;
- happed kuni 5kg;
- lahustid kuni 5kg;
- kraadiklaasid ja elavhõbe kuni 0,1kg;
- vanaõli kuni 20kg;
- värvid ja liimid kuni 20kg;
- ohtlikke aineid sisaldavad pakendid kuni 10kg;
- kasutamata ja aegunud ravimid kuni 1kg.

Ravimid, mis on vanad, võetakse vastu ka apteekides. Ohtlikest ainetest eemaldatud värvipakendid võib liigiti koguda pakendisse. Samuti toimuvad Saaremaal ohtlike jäätmete kogumisringid, eelnevalt teavitatakse sellest inimesi, et teatakse valmis olla [15]. Vastu ei võeta radioaktiivseid, nakkusohtlikke ega plahvatusohtlikke jäätmeid. [18]

Taaskasutatavad jäätmed tuleb enne jäätmejaama viimist eraldada. Eraldi sortida immutatud, värvitud ja puhas puit ning betoon, keraamilised plaadid, tellised, metall ja läbipaistev aknaklaas. [18]

Biolagunevatest jäätmetest võetakse vastu aia-, haljastus-, köögi- ning sööklajäätmeid, puu- ning köögiviljad, toidujäätmed ja majapidamispaber. Biojäätmetest ei võeta vastu jäätmeid, mis ei lagune ja rikub komposti, nagu rasvad, oksad. [18]

Pakendijäätmed tuleb enne jäätmejaama viimist eelnevalt sortida ning puhastada, vajadusel loputada, ja need ei tohiks olla märjad. Kui jäätmed ei vasta nõuetele tuleb need panna segaolme hulka. Eelsorditud peaksid olema klaaspakendid, seejuures eraldi värvide järgi, pudelid, TETRA pakid, plastpudelid, foolium- ja metallpakendid ning paber- ja kartongpakendid. [18]

Paberi- ja kartongijäätmed võetakse vastu kui need on puhtad ja kuivad. Sinna kuuluvad eraldi kogutud ajalehed, ajakirjad, kaanteta raamatud, karbid ja papp. Vettinud ja musta paberit ei võeta jäätmejaama vastu, mille hulka kuuluvad veel ka fooliumit või kilet sisaldav paberid ja papid. [18]

Probleemtooted nagu patareid, elektroonikaseadmed, rehvid ja põllumajandusplast võivad loodusesse sattudes tekitada probleeme nii keskkonnale kui tervisele, selleks, et neid probleeme vältida on vajalik need viia jäätmejaama edasiseks käitlemiseks. [18]

Lisaks võetakse Sikassaare vanametallis vanarehve tasuta vastu kuni 8 tükki aastas, tasuta teistes jäätmejaamades seda ei tehta. Kapra vanametalli, Kudjape ja Maasi jäätmejaama viies on teenus tasuline. [13], [19]

2 JÄÄTMETEADLIKKUSE INFO

Teadlikkust jäätmetest on viimasel ajal inimestes püütud järk-järgult rohkem tõsta ning populaarsust kogub taaskasutus ning jäätmete vältimine ja vähendamine. Korraldatud on kampaaniaid jäätmete tasuta üleandmiseks ning paigaldatud juurde erinevaid konteinereid, et pakkuda inimestele lähemal sortimise võimalust.

Paljudes piirkondades on pakendikonteinerid, et inimestel oleks lihtsam kodudes sortida. Hetke kõige suuremaks probleemiks konteineritega on liiga väike tühjendamissagedus, eriti suvel. Suvisel ajal tekib pakendijäätmeid rohkem, kuna suvitajaid on saarel palju ja konteinerid liigtäituvad. Pakendikonteinerid täituvad kiiresti ja kohalikud ei saa jäätmeid konteinerisse enam panna [8]. Samuti satub pakendikonteineritesse erinevaid esemeid, mida seal ei tohiks olla, näiteks on leitud konteineritest kive, vanaõli, riideid ja muud, mis rikuvad nii prügiautot kui konteinerit. Ette on tulnud ka tühisõite, kuna konteineri sisu on liigselt muuga reostunud, ning vajalik on kutsuda segaolmejäätmeid vedav auto. Kulukas mandrilt sõit osutub veelgi kallimaks [20]. Pakendikonteinerite kõrvale on paigaldatud ka sinised vanapaberi konteinerid, mida siiski kõikides piirkondades veel kahjuks ei ole. [8] Segapakendikonteinerite kõrvale on veel osades piirkondades lisatud rohelised pakendikonteinerid, ettenähtud ainult klaasile.

Alates 2019. aastast on Saaremaal võimalus ära anda rõiva- ja tekstiilijäätmeid, kaheksa konteinerit Kuressaares ning kaks konteinerit Orissaares [8]. Kõlblikke riideid on võimalus viia Kuressaares teiseringi poodidesse või H&M-i, vastutasuks riistele antakse -10% sooduskupong.

Esimene ajaleheartikkel Saarte Hääles uuest jäätmeveoperioodist ja biojäätmete kogumise kohustusest, mis hakkas kehtima 1. aprillist 2023, ilmus 5. jaanuar 2023. Ajaleht on saadaval kõikidele inimestele, kui see on tellitud, võimalus lehe lugemiseks on olemas ka netis. Peale seda ilmus artikleid juurde viis, artikleid oli inimeste pahameele kohta ning ametnikest, kellel uue kohustuse tõttu palju tööd juurde tuli. Viimane artikkel on teavitustöö, kus kirjutatakse biojäätmete kogumise vajadusest. Teavitustööd tehti lisaks sotsiaalmeedias, et info jõuaks võimalikult paljudeni. Kuna eelnev teavitustöö algas neli kuud enne nõude kehtimist, siis oli see aeg liiga lühike, et inimesed oleks saanud sellega kohaneda.

Ajaleheartiklites võib lugeda biojäätmetest, biojäätmete kogumise vajadusest ning sellega kaasnevatest probleemidest. Biojäätmete kogumise vajaduse kohta kirjutatud artiklis on välja toodud info, mis biojäätmetest saab, kui neid eraldi koguda. Näiteks on toodud inimeste teadlikkuse

tõstmiseks ning motiveerimiseks gaasi tootmine ja see, et biojäätmel on võimalik täielikult ringlusse võtta. Välja toodud probleemiks on biojäätmel segaolmejäätmel, ehk kui ligikaudu 30% biojäätmel on segaolmejäätmel hulgas, siis seda on palju, seega läheb potentsiaalsel komposti või energiat raisku [21].

Murekohtadeks, peamiselt maal elavate saarlaste jaoks, on avalduste esitamine, kompostrite ja kompostihunnikute pildistamine. Selle vajadus on neile kohati ebaselge, saadakse aru, et linnas selline asi on vajalik, kuid maal, kus enamusel on endal eraldi kompostihunnik või loomad, ei oleks see vajalik [22], [23]. Vald, enne nõude vastuvõtmist, jagas tasuta kompostreid. Kompostrite saamiseks oli vaja läbida koolitus, kuidas õigesti kompostida. Koolitusel oli võimalik osaleda kohapeal, vaadata veebis ja oli tekitatud järelvaatamisvõimalus. [24]

Saaremaa vallal on koduleheküljel internetis, paberkandjal Saaremaa Teataja ja Saarte Hääl ning sotsiaalmeedia leheküljel Facebookis. Ohtlike jäätmel tasuta vastuvõtmist on inimesi teavitatud ajalehtedes ja sotsiaalmeedias. Sotsiaalmeedias Facebook võib leida postitusi ohtlike jäätmel teavituse kohta, kus leidub ka inimeste kommentaare. Põhiliseks probleemiks on eterniidi tasuline vastuvõtt jäätmeljaamades, ning uuritakse, kas eterniiti ei oleks võimalik jäätmeljaama tasuta viia. Selleks, et oleks aga võimalik tasuta vastuvõtt jäätmeljaamades on vaja saada vallavalitsuselt toetusi.

Talgupäev „Teeme ära!“ toimub 2023. aastal jälle. Selleks, et kogu avalikest kohtadest koristatud prügi jõuaks õigesse kohta on perioodil 3.-8.mai jäätmeljaamades prügi üleandmine talgulistele tasuta. Üleandmine on tasuta, kui talgulised on eelnevalt registreerinud oma talgud ning asukoha. Välja on toodud artiklis ka lõkke tegemise tingimused ja kuidas seda teha võib, mis lõkkesse tohib visata ja mida sinna visata ei tasuks. [25]

Saarel elavaid inimesi on suhteliselt raske motiveerida, kuna usutakse, et sorditud jäätmel lähevad ühte kohta, ning Saaremaal on jäätmel üleandmise hind kõrge. Näiteks jäätmel põletamine on maal elavatele inimestele lihtsam, kui hakata seda viima jäätmeljaama, kus hinnad on kohati kõrged. Selleks, et olukorda parandada on tehtud suurjäätmel kogumisringe, kus ühe elaniku kohta on määratud kogus ja võimalik tasuta üleandmine. Samuti on tehtud erinevaid kampaaniaid, kus on võimalik suurjäätmel üleandmine jäätmeljaama. Terveid ehk komplektseid elektri-ja elektroonikajäätmel, nagu külmkapid, ahjud, pesumasinad saab Maasi ja Kudjape jäätmeljaamas üle anda tasuta. Kogumiste käigus on inimestel aasta-aastalt rohkem probleemseid jäätmel vastu võetud, näiteks 2018. aastal koguti 510 tonni, 2019. aastal 626 tonni jäätmel ning 2020. aastal 355 tonni. Koroonal ajal kogumisringe ei tehtud, seetõttu on koguste arv 2020. aastal väiksem[8], [16]. Selliseid

kampaaniaid on tehtud aastal 2022. kui tasuta võttis suurjätmeid vastu nii Sikassaare vanametall, kui ka Kapra vanametall, kus tasuta sai üle anda 3 m³ jätmeid. [27]

Ohtlike jäätmete kogumisringi kodumajapidamistele korraldatakse 2023. aasta mais. Saaremaa Teatajas toodud artiklis on välja toodud kogu info selle kohta, mis jätmeid vastu võetakse ja mida mitte, kus kogumised toimuvad ning mis kellaaegadel peaksid inimesed kohal olema. [25]

Saaremaa valla jäätmekava eesmärgiks on 2024. aastaks saavutada biojätmete puhtus tavaprügis ning 2025. aastaks peab olema tagatud tavamajapidamistes tekstiili ning ohtlike jäätmete kogumine. Tuleb jätkata aiajätmete tasuta vastuvõtuga jäätmejaamades, pakendikonteinereid tuleb juurde soetada, ning äravedu peaks toimuma sagedamini. Kõik alevikud peaksid saama rõiva- ja tekstiili konteinerid aastaks 2024. Suurjätmete ning probleemtoodete äraveoks otsitakse uusi ja paremaid lahendusi. Plaanitakse rohkem kogumisringe alevikes või lisatakse kampaaniaid jäätmejaamades, kus on võimalik tasuta anda ohtlikke jätmeid. [8]

Jätmete üleandmise võimalusi peaks tõstma uute jäätmejaamade rajamine, kuna tihtipeale võib kaugus olla suureks probleemiks. Seetõttu ei pruugi jätmed jõuda jäätmejaama, vaid lõkkesse. Selleks, et saavutada inimeste seas täielik sortimisteadlikkus tuleks teha jäätmevaldajale kõik võimalikult kergeks ja teostatavaks. [8]

Artikleid ja muid erinevaid teavet andvaid lehti analüüsid leiti, et infot sortimise kohta on jagatud piisavalt. Enne kogumisringi, mis koguvad ohtlike ja suurjätmeid, tehakse teavitustööd: Saaremaa valla ajalehtedes, piirkonna lehtedes ning Facebooki lehel, ehk info peaks jõudma enamuseeni elanikkonnast. Biojätmete kogumise vajadusest ajaleheartikleid on erinevaid, seega biojätmete sortimise vajalikkus peaks olema inimestele selge.

Infot võib küll olla jagatud piisavalt, kuid inimeste enda suhtumine võib olla see, mis sortimist edasi ei arenda. Teadmisi sortimise kohta peaks inimestel olema piisavalt. Kuna sortimine võib tunduda lisatööna, siis kohati neid teadmisi ei rakendata, lihtsam on kõik ühte konteinerisse panna, kui seda sortida ja seda ise eraldi kusagile viima hakata. Pandipakendi sortimine on inimestele juba harjumuseks saanud, ning selle eest saab ka tagasi raha, mis kindlasti on motiveeriv.

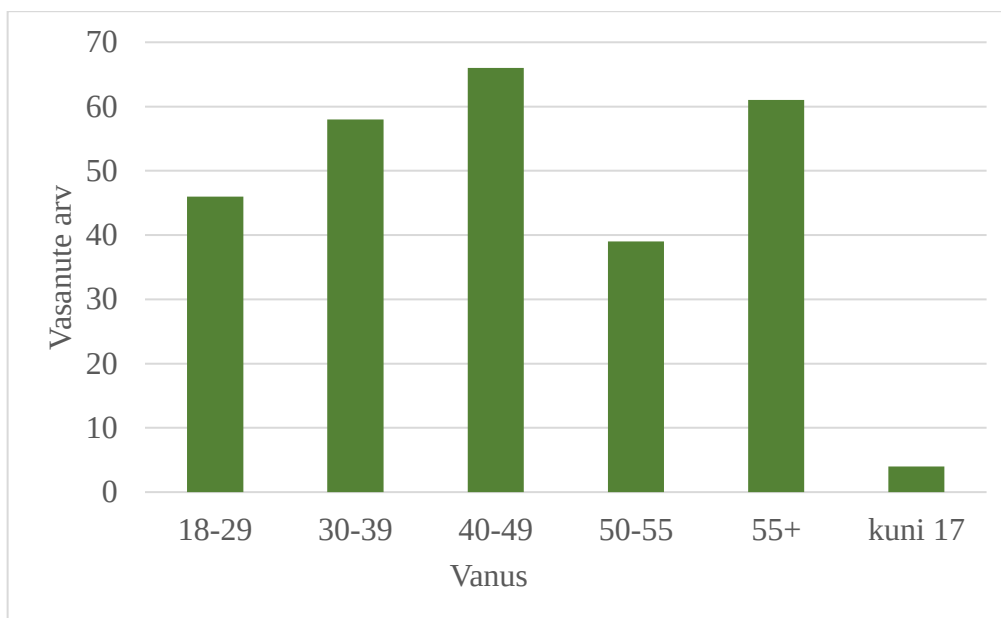
3 KÜSITLUSUURING

Küsitlus valmis elektrooniliselt Google Forms abiga (Lisa 1). Küsitlusele vastas 274 saare elanikku, mis moodustab elanikkonnast ligikaudu 1%. Küsitluse eesmärgiks oli välja selgitada Saaremaa valla elanike jäätmete liigiti sortimise teadlikkus, sellesse suhtumine ning sortimisse panustamine.

Liigiti sortimise teadlikkus vastanute seas oli 50%, ehk pooled vastanutest on päris teadlikud, kuidas jäätmeid sortima. 37% jäätmete sortimises täielikult kindlad ei ole, kuid sortimisega tegeleb 91% vastanutest. 54% suhtuvad sortimisse väga hästi ning seda tehakse meeleldi. Vastanud panustavad sortimisse nii palju kui võimalik. Kogudes eraldi pakendeid, biojätmeid, segaolmejäätmeid. Vajadusel pakendid ise konteinerisse viia, kui enal liigtäitub,. Segaolmejäätmetesse visatakse ainult neid jäätmeid, millel ei ole ettenähtud jäätmevedu.

3.1 Küsitluse analüüs

Küsitlust jäätmete teadlikkusest oli avalik sotsiaalmeedias Facebook. Küsitlusele oli võimalik vastata ajavahemikul 4.-17. aprill. Mujal küsitlust ei jagatud. Küsitluse jagamise palve saadeti piirkonna teenuskeskuste juhatajatele, kellest tagasisidet andis ainult kaks. Küsitlust jagati Saaremaa valla Facebook lehel, osades piirkonna gruppides ja autori tuttavate seas oli küsitluse jagamine aktiivne.

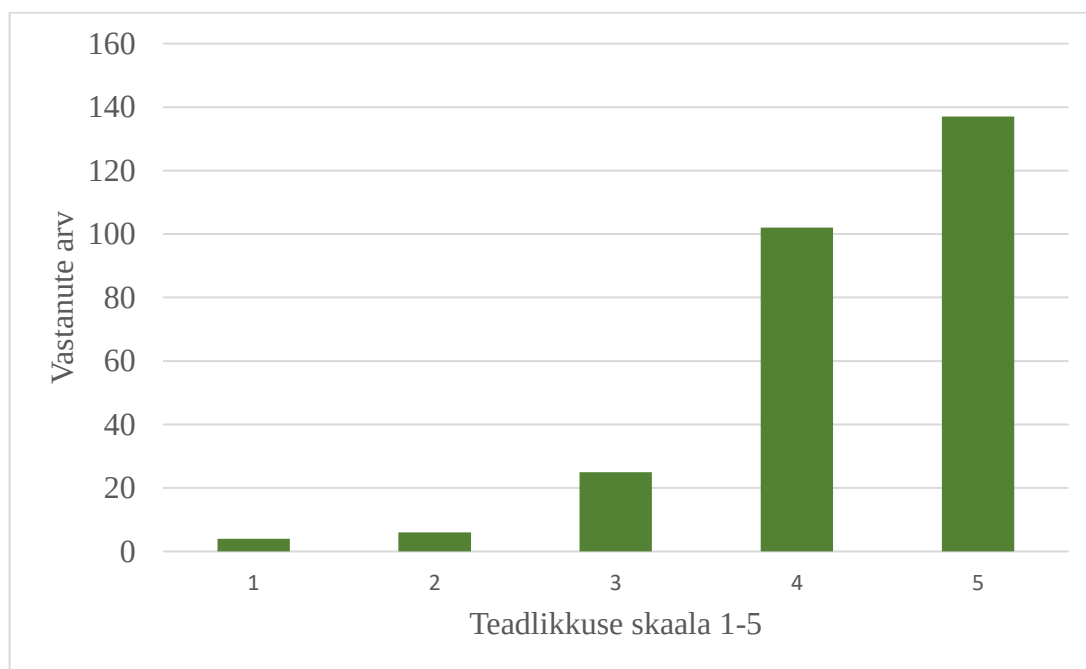

Joonis 6. Vastanute arv vanuse põhiselt

274.-st vastanust moodustas 85% naised ning 15% mehed, millest võib järeldada, et naised tegelevad jäätmemajandusega rohkem, ning on aktiivsemad sellel teemal kaasa rääkima. Võib ka arvata, et

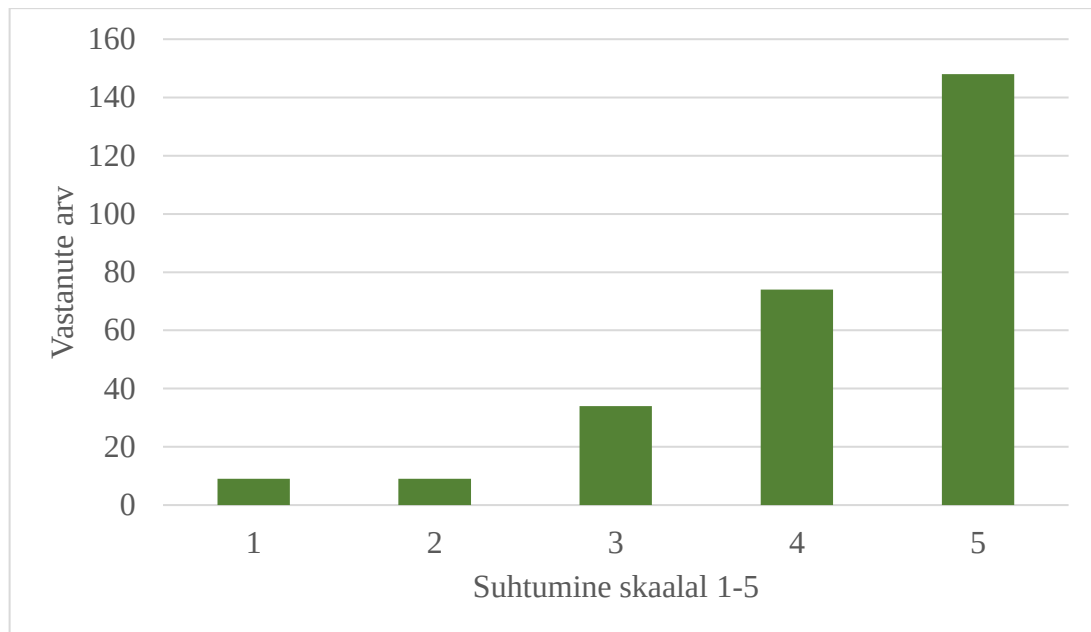
mehed ei ole nii aktiivsed vastajad, kui on naised. Joonisel 6 on näha kuut erinevat vanuserühma, kus kõige enam vastanuid on vanuses 40-49 aastat kogu arvuga 66 inimest ning vähim vastanute arv, nelja inimesega, on kuni 17. aastased, mida võis eeldada. Vähene alaealiste aktiivsus tulenes teemast, kuna küsimused olid suunatud pigem täisealistele, kes puutuvad jäätmemajandusega rohkem kokku. Võib eeldada, et kuni 17. aastaste vastused võivad pigem olla kodus toimuvast, mitte nende enda teadmiste põhjal.

Vanusegrupis kuni 17, arvasid pooled, et on suhteliselt teadlikud, kuidas jäätmeid peab sortima ja suhtusid sellesse väga hästi. Samuti kolm vastanut neljast vastas, et sordivad jäätmeid liigiti, kuid vastusele milliseid jäätmeid sordite oli segaolme-, biojätmeid ning põletamine, millest võib oletada, et tegelikkuses noorte teadmised jäätmete sortimisest on kesised. Jäätmejuhisega oli tutvunud üks kuni 17. aastane ning pooled arvasid, et jäätmete sortimisest ei ole jagatud neile piisavalt infot.

Joonis 7. Teadlikkus jäätmete sortimisest vastanute enda hinnangul (skaala 1-5,. 1- ei tea jäätmete sortimisest midagi, 5- olen sellest päris teadlik.)

Jäätmeid sordib liigiti 250 inimest, ehk 91% vastanutest. Joonisel 7 võib näha jäätmete sortimise teadlikkusest elanike seas. Küsitlusest lähtudes võib öelda, et 137 ehk 50% vastanutest on täielikult teadlikud jäätmete sortimisest. 102 ehk 37% vastanutest arvab, et kõik teadmised ei ole omandatud, kuid põhiliselt ollakse teadlik. Seega võime järeldada, et teadlikkust jäätmete sortimisest on hea, ning liigiti kogub jäätmeid suur hulk vastanuid. Ainult 13% vastanutest ei ole kindlad jäätmete õiges sortimises.

Joonis 8. Suhtumine jäätmete sortimisse (skaala 1-5. 1- ei meeldi üldse sortimine, 5- teen seda meeleldi.)

Jäätmete sortimisse (Joonis 8) suhtutakse väga hästi 54% vastanute seas, 27% arvab, et see on hea ning 19% vastanutest ei arva sellest väga hästi. Teadlikkuse ja suhtumise diagrammid on suhteliselt sarnased, teadlikkusega võrreldes on protsent 6% erinev, seega võib oletada, et suhtumine jäätmete sortimisse oleneb teadlikkusest, kuidas jäätmeid peab õigesti sortima.

Erinevatest jäätmeliikidest on teadlik 78% ning osaliselt teadlik 20% vastanutest, 2%, ehk 9 inimest vastanutest ei tea jäätmeliikidest midagi. Liigiti sortimisega tegeleb 91% protsenti vastanutest. Võib oletada, et vastanute seas on sortimine populaarne. Teadlikkuse ja osalise teadlikkuse sortimise protsent on sarnane liigiti sortimise teadlikkusega. Jäätmeid ei sordi kodus liigiti 9% vastanutest.

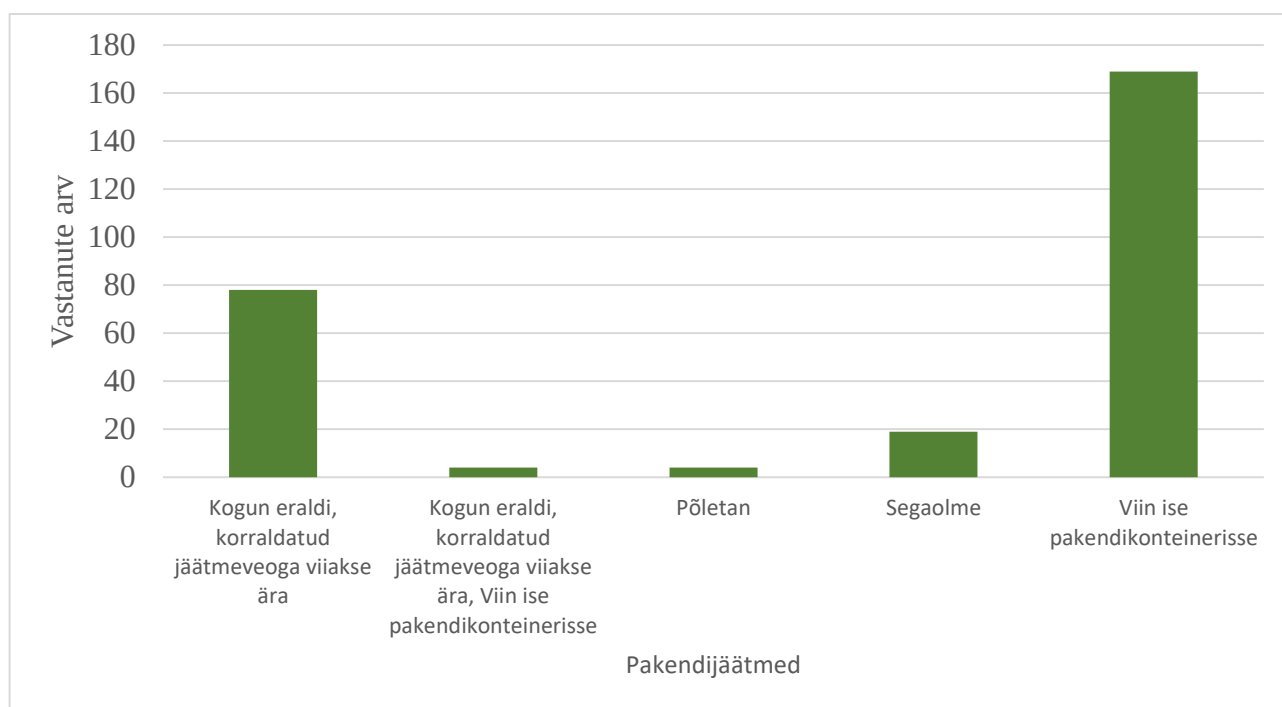
91% vastanutest sordib kodus pakendeid, sealhulgas eraldi taarat, biojäätmeid ning segaolmejäätmeid. Väiksem osa inimesi on maininud eraldi sorditud ohtlikuid jäätmeid nagu vanad ravimid, patareid. Tekstiili ning rõivaid, mida saab kasutada, viiakse taaskasutusse. 40% vastanutest sordib liigiti pappi ja paberit, millest võib järeldada, et kuna papp-paber ei ole maal elavatel inimestel kohustuslik ning piirkonniti on selleks vähe paigaldatud konteinereid, siis seda väga ei tehta. Samuti võib eeldada, et maal elavatel inimestel on kodudes pliidid ja ahjud, ning suur enamus paberit läheb tule algamiseks või põletatakse ära.

Võib järeldada, et 91% inimestest, kes kodus jäätmeid liigiti sordivad teevad seda segaolmejäätmete, pakendite ja biojäätmete tasandil, sest see on enamusel inimestest korralise jäätmeveoga seotud. Küsitlusest tulenevalt osa sordib eraldi paberit ja pappi, kuna ohtlikke jäätmeid, ehitusjäätmeid ja

elektroonikat tekib kodudes vähem, siis neid vastusesse märgiti väiksem osa. Samuti ei ole need jäätmed korralise veoga seotud ning jäätmejaama viimise kohustus on jäätmevaldajal endal.

Vastanutest 29% (Joonis 9) koguvad pakendeid eraldi, ning on korralise veoga seotud. Vastanutest 65% viivad need ise pakendikonteinerisse. Seega 6% vastanud inimestest ei sordi kodus pakendeid eraldi. Välja oli toodud põletamine, mida teeb 1,5% vastanutest, segaolmejäätmetesse paneb pakendeid 7% vastanutest, ning mõned inimesed kasutavad mitut varianti. Korraldatud jäätmeveoga seotud, kuid kui konteineri saab kiiremini täis, siis viiakse ise pakendikonteinerisse.

Enne konteinerisse viskamist peaks loputama pakendeid suuremast mustusest puhtaks, selleks, et teised pakendid ei saaks mustusega liigselt kokku. Antud küsitluses vastas 59%, et neid oleks vajalik loputada. 11% ei tea, kas loputamine on vajalik ning 29% arvas, et see ei ole üldse vajalik. Joonisel 9 on näha, et 8% inimestest põletab pakendeid või paneb neid segaolmejäätmetesse, seega võib eeldada, et nemad ei näe pakendite loputamise vajadust. Pakendikonteinerisse võib sattuda umbes 21% loputamata pakendeid.

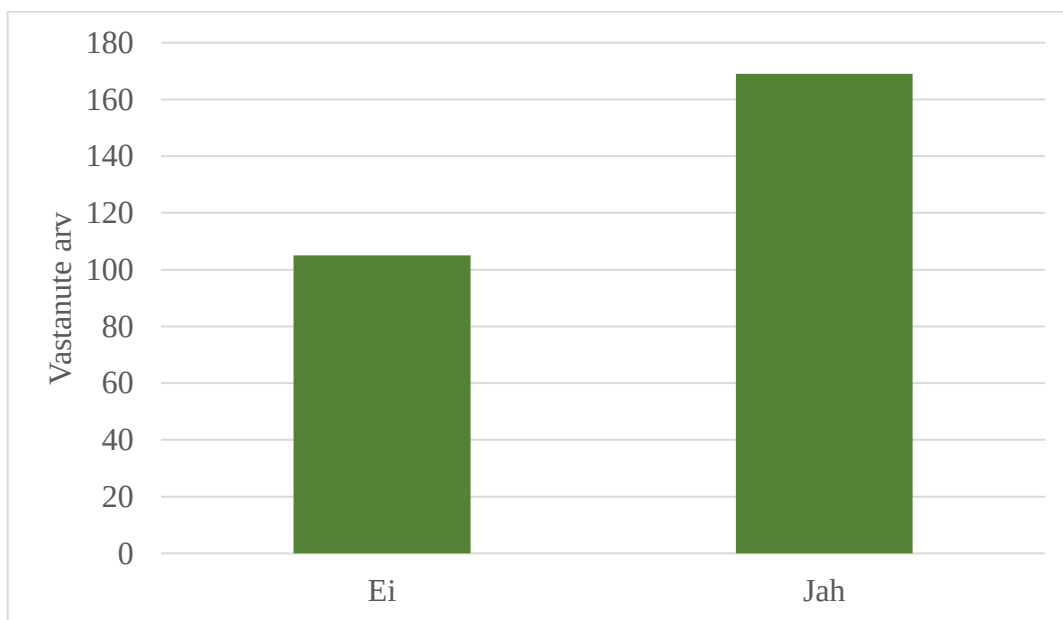

Joonis 9. Pakendijäätmed

Biojäätmete kohustusega, nagu võis eeldada, on inimesed kursis, enamuse teeb seda meeleldi ja saadakse väga hästi aru, milleks see vajalik on. Vastustest välja lugedes väga suur hulk inimesi kompostisid juba varasemalt, kuna maal on see normaalsus ja biojäätmeid segaolmejäätmetesse ei ole visatud. Arusaamatust tekitab vajadus kompostist piltide saatmine ja valda teada andmine. 77%

vastanutest kompostis juba varasemalt. Analüüsidest vastuseid selgus, et 77%, kes varasemalt kompostis elavad põhiliselt maapiirkondades. Kuressaare linnas elavatel inimestel on olemas biokonteinerid, või kompostitakse ise, võib eeldada, et elatakse eramajades. Vastanute seas oli neid, kes saavad viia biojäätmekonteinerid maale. Vastanutest 7% soetas uue korralduse järgi biojäätmekonteineri. Varasemalt oli konteiner olemas 40% ning konteinerit ei ole vajadus soetada 53% vastanutest.

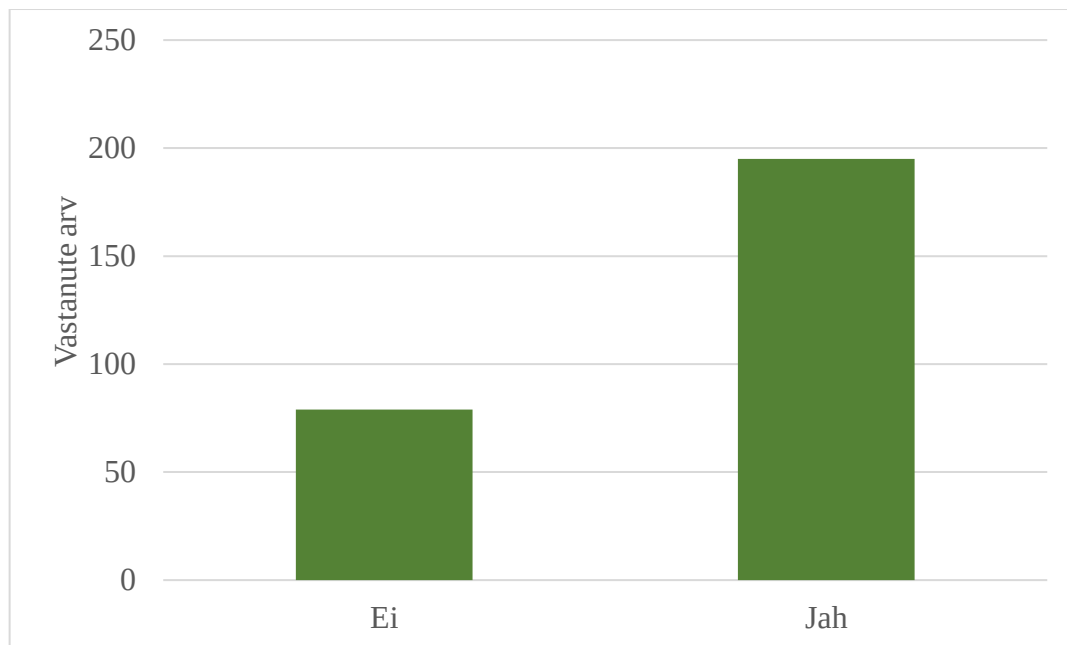
88% vastanutest küsimusele „Kuhu saate viia kodus tekkivad ohtlikud jäätmed“, vastas, et viivad jäätmed jäätmejaama. Ära on mainitud kõik jäätmejaamad Saaremaal, kuigi ainult Sikassaare ja Kapra vanametallis võetakse ohtlikke jäätmeid tasuta vastu. Poodidesse lisatud patareide kogumiskastid tunduvad olema väga teatud, kuna enamus vastanutest viib patareid sinna. Samuti on ära mainitud vanad ravimid, mis viiakse lähimasse apteeki. Vastanutes umbes 4% kogub ohtlikud jäätmed kokku ja ootab kuniks tehakse ohtlike jäätmete kogumisring. Üldiselt ohtlikke jäätmeid tekib inimestel vähe, analüüsidest vastuseid, ning teadlikkus, kuhu neid viia saab, on väga hea. Ohtlikeks jäätmeteks peetakse kõige enam elavhõbedat sisaldavaid jäätmeid, seda arvas 97% vastanutest, millele järgnesid õlid/lakid 96%-ga. Kõige vähem ohtlikeks peeti ohtlike aineid sisaldavaid pesuaineid, mida arvas 79% vastanutest. Üldiselt on ohtlike jäätmete teadlikkus inimeste seas hea, kuna küsimusele „Millised on ohtlikud jäätmed?“, enamus valikute vastustest oli üle 80%.

Joonis 10. Kas olete tutvunud Saaremaa valla jäätmejuhisega?

Kodus tekkivad ehitusjäätmekonteinerid viiakse peamiselt jäätmejaama, 74% vastanutest teeb seda. Võimalikult palju kasutust ehitusjääkidele leitakse kodus, 71% inimestest ning tuttavatele pakub ehitusjäätmekonteinerid 39% vastanutest. Põletamisse satub ehitusjäätmekonteinerid 20% vastanutest.

Saaremaa valla jäätmejuhisega (Joonis 10. Kas olete tutvunud Saaremaa valla jäätmejuhisega? Joonis 10) on tutvunud 62% elanikkonnast ning 71% vastanutest leiab, et on jagatud piisavalt infot jäätmete sortimise kohta. Saaremaa valla jäätmejuhisega ei ole tutvunud 38% vastanutest ja 30% vastanutest lisas, et infot jäätmete sortimise kohta ei ole jagatud piisavalt.

Joonis 11. Kas Teie arvates on jagatud infot, kuidas jäätmeid peab sortima?

Võib eeldada, et kõrgemalt haritud inimesed teavad jäätmete sortimise kohta rohkem, kuna uurivad ja loevad erinevaid ajalehti, uudiseid rohkem. Analüüsides vastuseid selgus, et põhiharidusega inimesed ei osanud hästi küsimusele „Kuidas panustate jäätmete sortimisse?“ väga vastata. Vastused olid peamiselt segaolmejäätmed, papp ning pakend. Keskharidusega, kutseharidusega ja keskeriharidusega inimeste põhilisteks sorditavateks jäätmeteks olid pakend, biojäätmed ning segaolmejäätmed. Võrreldes põhiharidusega vastanutest lisandus mõnedes vastustes ka papp ja paber, ohtlikud jäätmed ning pandipakend. Kõrgharidusega inimeste vastuste seas oli enamustel kõik jäätmeliigid nimetatud, toodud oli erinevaid näiteid. Ohtlike jäätmete kohta näiteks värvid ja ravimid. Samuti olid välja toodud vanarehvid, ehitusjäätmed ja tekstiil. Seega võime järeldada, et kõrgemalt haritud inimesed on rohkem kursis jäätmete liigiti sortimisega. Selleks, et jäätmete sortimine nooremates populaarsust koguks, oleks vaja koolides rohkem seda praktiseerida ning õpetada.

Arvamusi vastanute seas analüüsides, selgus et osade inimeste jaoks on arusaamatu, miks ei ole biojäätmete sortimise kohustusega tegeletud varem ning see on täiesti normaalne tegevus. Samuti leidis vastuseid, kus arvatakse, et kohustusega mindi liiale ning kompostrite pildistamine ning teavitamine on ebavajalikud tegevused.

Soovitakse juurde pakendikonteinereid, kuna need täituvad liiga kiiresti ning võib tekkida olukordi, kus ei olegi võimalik seetõttu pakendeid ära viia.

Leitakse, et infot on küll jagatud, kuid inimesed ise ei taha tegeleda nii palju jäätmete sortimisega, kui vald seda nõuab. Segadusttekitav on jäätmete sortimine, ning palju on veel teha, et kõik inimesed sellesse hästi hakkaksid suhtuma.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teema jäätmetest valiti, kuna praktikad on sooritatud jäätmejaamades, ning sooviti juurde saada rohkem teadmisi Saaremaa jäätmemajandusest ning inimeste teadmisest ja arvamusest. Saaremaa vald on suur vald elanikkonnaga 32 297 elanikku, kellest 12 617 elab Saaremaa valla keskuses Kuressaare linnas. Küsitluse vastustest suurem osa tuli Kuressaares elavatelt inimestelt.

Jäätmemajandus saarel on keerulisem kui mujal Eestis. Saaremaal jäätmeid ei ladestata ning kõik saarel tekkivad jäätmed viiakse mandrile. Mandrile viimine on lisakulu, ehk saarlastele on jäätmevedu kallim. Jäätmejaamasid on samuti saarel vähe. Üks Maasis ning teine Kuressaares, mis kuuluvad Saaremaa Prügila OÜ-le. Korraldatud jäätmeveoga seotud jäätmed viiakse põhiliselt Kuressaarde, Kudjape jäätmejaama. Maasi viivad peamiselt inimesed jäätmeid ise ning samuti toimub seal ka vanametalli vastuvõtt. Eraldi on saarel Kapra Vanametall ning Sikassaare Vanametall OÜ. Nende peamiseks eesmärgiks on koguda vanametalli. Vanametallile lisaks võetakse vastu ohtlikke jäätmeid tasuta. Aastas on ettenähtud kindlad kogused, mida inimesed tasuta ära anda saavad. Jäätmejaamasid plaanitakse rajada juurde kolm, Leisi, Kihelkonnale ning Salmele, et oleks lihtsam jäätmetekitajal jäätmeid ära viia

Jäätmejaamadesse viiakse peamiselt ehitusjäätmeid, ohtlikke jäätmeid ja suurjäätmeid, kuna need ei ole korraldatud jäätmeveoga seotud. Tekstiil ja rõivad ei ole samuti korraldatud jäätmeveoga seotud ning nende ringlussevõtuks on paigaldatud suurematesse asulatesse konteinereid. Võimalusel saavad inimesed neid ise teiseringi poodidesse viia. Kindlasti satub seetõttu palju tekstiili ja rõivad segaolmejäätmete hulka, kuna vedu neile ei toimu.

Inimeste seas on püütud tõsta teadlikkust jäätmete seas. Sortimise kohta on palju kirjutatud ajalehtedes, sotsiaalmeedias, Saaremaa valla lehel ning olemas on jäätmejuhis. Sortimisse panustamise tõstmiseks on lisatud juurde konteinereid, et oleks lihtsam sortida ning jäätmeid ära viia. Info on jõudnud küll väga paljudeni, kuid ei soovita tegeleda jäätmetega niipalju kui vald nõuab. Jäätmejuhist peaks levitama tihedamini, et oleks kogu aeg meelde tuletatud, kuidas peab jäätmeid sortima, kuna jäätmejuhist üldjuhul ei otsita ega loeta.

Küsitluses osales 274 inimest, mis moodustab saare elanikkonnast 1%. Seega sai jäätmealaseid teadmisi väikese osa elanikkonna kohta.

Küsitlust analüüsid selgus, et inimestele sobib jäätmete sortimine, ning sellesse suhtutakse üldiselt hästi, kuid liigsed reeglid ajavad segadusse. Vastanute seas oli teadlikkus väga hea ehk 87% vastanutest usub, et teab jäätmete sortimisest palju. 98% on teadlikud enda hinnangul erinevatest

jäätmeliikidest ning teatakse, kuidas toimib õigesti sortimine ning kuhu peab panema jäätmeid. 91% inimestest sordib kodus jäätmeid, peamiselt pakend, biojäätmel ja segaolmejäätmed. 40% sorditakse vanapaberit, kuna see ei ole kõigile korraldatud jäätmeveoga seotud. Ohtlikke jäätmeid, ehitusjäätmeid ja suurjäätmeid sorditakse kodudes vähem, kuna neid ei teki väga palju. Kuid, mis tekib viiakse jäätmejaamadesse või oodatakse kogumisringe.

Ehitusjäätmeid taaskasutatakse kodudes võimalikult palju, 71% vastanud teeb ehitusjäätmetest midagi uut. 20% vastanutest ei leia ehitusjäätmetele muud võimalust, ning need põletatakse.

94% vastanutest sordib eraldi pakendeid, 59% arvas, et neid tuleks eelnevalt loputada. Pakendid viiakse eraldi pakendikonteinerisse või ollakse korraldatud jäätmeveoga seotud. Seega 6% pakendeid satub mujale, 7% läheb segaolmejäätmetesse ning 1,5% põletatakse.

Võib öelda, et jäätmemajandus Saaremaal toimib, kuid selle parandamiseks on väga palju vaja juurde teha. Näiteks pakendikonteinerite lisamine, või tihedam tühjendussagedus, ohtlikke jäätmete vastuvõtt peaks toimuma kõikides jäätmejaamades tasuta, mitte ainult osades. Vajalik oleks Saaremaa valla jäätmejuhist rohkem levitada, et see jõuaks suurema hulga inimesteni. Levitada näiteks ajalehtedes, sotsiaalmeedias, või teha eraldi leht ning postkastidesse panna.

SUMMARY

Waste Awareness Among the Inhabitants of Saaremaa Municipality

The goal of the following thesis *Waste Awareness Among the Inhabitants of Saaremaa Municipality* is to determine the awareness, attitude, and contribution of sorting waste of people on Saaremaa. The thesis also provides an overview of the population on Saaremaa. An overview of waste management on the island, waste stations, and their activities is also presented.

The topic of the thesis is selected on waste because both practices that was mandatory, have been carried out at waste stations. More knowledge was wanted about waste, people's knowledge and opinions in Saaremaa. Saaremaa is a large municipality with a population of 32,297 people, of which 12,617 live in the center of Saaremaa, in the town of Kuressaare. The majority of the survey responses came from people in Kuressaare.

Waste management on the island is more complicated than other places in Estonia. Waste is not deposited on Saaremaa, and all waste is transported to the mainland. It is more expensive because of the transportation. There are only two waste management facilities on the island. One is located in Maasi and the other one in Kuressaare, both belonging to Saaremaa Prügila OÜ. People's waste is mainly transported to Kudjape waste management facility in Kuressaare. People mainly take their waste to Maasi by themselves. Kapra Vanametall and Sikassaare Vanametall OÜ operate separately on the island. Their main goal is to collect scrap metal. Hazardous waste is also accepted there for free in certain amounts in year. There are three more waste management facilities planned to be built in Leisi, Kihelkonna, and Salme, to make it easier for people to dispose of their waste.

Efforts have been made to raise awareness of waste management among people. There has been a lot of newspaper articles, articles on social media, and on Saaremaa municipality's website about how to sort waste, also there is a waste management guide. To increase sorting efforts, containers need to be added to make sorting and waste disposal easier. Although the information has reached many people, it is not wanted to deal with waste as much as the municipality requires. The waste management guide should be distributed more frequently to remind people how to sort waste correctly.

274 people participated in the survey, which is about 1% of the island's population. Because of this, waste-related knowledge was received about a small part of the population.

Analyzing the survey revealed that people are willing to sort waste and are generally positive about it, but excessive rules confuse them. Among the respondents, awareness was very good, with 87% of the respondents believe that they knew a lot about waste sorting. 98% were aware of the different types of waste and knew how to sort waste correctly and where to put it. 91% of the people sort waste at home, mainly packaging, bio-waste, and mixed household waste. 40% of the people sort paper because it is not associated with organized waste collection for everyone. Hazardous waste, construction waste, and big waste are sorted less because in households the waste is not generated in large amounts. However, what is produced is taken to waste stations or collected during collection rounds.

In households, construction waste is reused as much as possible, with 71% of respondents making something new out of it. 20% of respondents do not find any other use for construction waste and burns it instead.

94% of respondents separate packaging waste, with 59% believing that it should be rinsed before being disposed. Packaging waste is taken to containers for packaging or is collected and is organized waste collection services. Therefore, 6% of packaging waste ends up elsewhere, 7% goes to mixed household waste, and 1.5% is burned.

The results show that waste management on Saaremaa island works, but there is still a lot that needs to be done to improve it. For example, additional packaging waste containers should be added or the emptying frequency of existing ones should be increased. The acceptance of hazardous waste should be free at all the waste stations, not just some of them. It is also necessary to distribute the waste management guideline more on Saaremaa, through newspapers, social media, or by creating a separate leaflet and distributing it through mailboxes.

VIIDATUD ALLIKAD

- [1] „Jäätmed|Keskkonnaagentuur“. <https://keskkonnaagentuur.ee/keskkonnaseire-ja-analuusid/jaatmed> (vaadatud 28. märts 2023).
- [2] „Jäätmed Keskkonnaministeerium“. <https://envir.ee/ringmajandus/jaatmed> (vaadatud 28. märts 2023).
- [3] „Korraldatud jäätmevedu“, www.keskkonnateenused.ee.
<https://www.keskkonnateenused.ee/kodukliendile/https%3A%2F%2Fwww.keskkonnateenused.ee%2Fkodukliendile%2Fkorraldatud-j%C3%A4%C3%A4tmevedu> (vaadatud 28. märts 2023).
- [4] R. Vinni, „Uus vald otsib endale nime konkursiga“, *Saarte Hääli*, 5. märts 2014. Vaadatud: 29. märts 2023. [Online]. Available at: <https://arhiiv.saartehaal.ee/2014/03/06/uus-vald-otsib-endale-nime-konkursiga/>
- [5] „Saaremaavallarahvastik“.
<https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/19070694/Rahvastikustatistika+2023+veebuar.pdf/b560877b-6ec9-4f98-9676-761cc43b7a52> (vaadatud 29. märts 2023).
- [6] K. A. Tammur, „Saaremaa rahvastik ja rahvastikuprognos 2022-2052“.
- [7] Rahvaarv, pindala ja asustustihedus, 1. JAANUAR. HALDUSJAOTUS SEISUGA 01.01.2018 | Elukoht, Aasta ning Näitaja. Statistika andmebaas“. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik__rahvastikunaitajad-ja-koosseis__rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U/table/tableViewLayout2 (vaadatud 4. aprill 2023).
- [8] Jäätmekava. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4121/0202/1021/jaatmekava.pdf> (vaadatud 2. aprill 2023).
- [9] „Statistika juhtimislauad“. <https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/saaremaakond-68> (vaadatud 28. märts 2023).
- [10] „Korraldatud jäätmevedu (alates 01.04) - Saaremaa vald“.
<https://www.saaremaavald.ee/korraldatud-jaatmevedu> (vaadatud 2. aprill 2023).
- [11] „Eramutessortimine“.
<https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/33430607/Pr%C3%BCgiveoteenuse+juhend+eramajale.pdf/62dac49f-d404-42f4-ba72-d1e2885e9c0b> (vaadatud 11. aprill 2023).
- [12] „Jäätmeveopiirkonnad“.
<https://gis.saaremaavald.ee/portal/apps/View/index.html?appid=f31633083ed14816875ef9a422d19e9f> (vaadatud 5. aprill 2023).
- [13] „Kapra Vanametall - Jäätmed“.
<https://kaprametall.ee/jaatmed/> (vaadatud 11. aprill 2023).

- [14] „Sikassaare Vanametall » Jäätmed“. <http://vanametall.ee/hinnakiri/jaatmed/> (vaadatud 11. aprill 2023).
- [15] „Jäätmete liigiti kogumine - Saaremaa vald“. <https://www.saaremaavald.ee/liigiti-kogumine#Vanarehvid> (vaadatud 4. aprill 2023).
- [16] „Prügifirma valis välja piirkondlike jäätmejaamade asupaigad“, *Maakond*, 30. november 2022. <https://saartehaal.postimees.ee/7660297/prugifirma-valis-valja-piirkondlike-jaatmejaamade-asupaigad> (vaadatud 5. aprill 2023).
- [17] „Detailplaneeringud algatatud ja algatamata jäetud - Saaremaa vald“. <https://www.saaremaavald.ee/detailplaneeringud/algatatud> (vaadatud 24. aprill 2023).
- [18] „Jäätmed“, www.kudjapejaatmejaam.ee. <http://www.kudjapejaatmejaam.ee/jaatmed/> (vaadatud 4. aprill 2023).
- [19] „Sikassaare Vanametall » Elektroonika jäätmed“. <http://vanametall.ee/hinnakiri/elektroonika/> (vaadatud 4. aprill 2023).
- [20] „Pakendiettevõtte on hädas Saaremaal konteinerite lagastajatega“, *Saarte Hääl*, 12. oktoober 2021. <https://saartehaal.postimees.ee/7359372/pakendiettevotte-on-hadas-saaremaal-konteinerite-lagastajatega> (vaadatud 5. aprill 2023).
- [21] „BRUNO TAMMARU ; Biolagunev mass tuleb jäätmetest välja saada!“, *Arvamus*, 17. märts 2023. <https://saartehaal.postimees.ee/7734750/bruno-tammaru-biolagunev-mass-tuleb-jaatmetest-valja-saada> (vaadatud 26. aprill 2023).
- [22] „JUHTKIRI ; Kui kompostihunnikust aianurgas enam ei piisa“, *Arvamus*, 13. veebruar 2023. <https://saartehaal.postimees.ee/7711895/juhtkiri-kui-kompostihunnikust-aianurgas-enam-ei-piisa> (vaadatud 26. aprill 2023).
- [23] „Kompostrite pildistamise nõue tekitas Leisis korraliku mõttevahetuse“, *Maakond*, 12. veebruar 2023. <https://saartehaal.postimees.ee/7710996/kompostrite-pildistamise-noue-tekitas-leisis-korraliku-mottevahetuse> (vaadatud 26. aprill 2023).
- [24] „JUHTKIRI; Uus luud ukse taga“, *Arvamus*, 4. jaanuar 2023. <https://saartehaal.postimees.ee/7684262/juhtkiri-uus-luud-ukse-taga> (vaadatud 26. aprill 2023).
- [25] „SaaremaaTeataja“. <https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/33430607/Saaremaa+Valla+j%C3%A4%C3%A4tmejuhis+2022.pdf/4b36f3b0-5254-46a0-87f2-cf0ed96ffb65> (vaadatud 12. aprill 2023).
- [26] K. Sonumid, „Jätkub suurjäätmete tasuta vastuvõtt Kudjape jäätmejaamas“, *Saarte Hääl*, 17. mai 2017. <https://arhiiv.saartehaal.ee/2017/05/18/jatkub-suurjaatmete-tasuta-vastuvott-kudjape-jaatmejaamas/> (vaadatud 5. aprill 2023).

[27] „KUHU PANNA VANA DIIVAN? ; Augustis saavad Saaremaa valla elanikud tasuta suurjätmeid üle anda“, *Majandus*, 14. juuli 2022. <https://saartehaal.postimees.ee/7564237/kuhu-panna-vana-diivan-augustis-saavad-saaremaa-valla-elanikud-tasuta-suurjaatmeid-ule-anda> (vaadatud 5. aprill 2023).

[28] „Saaremaa valla jäätmejuhis 2022“. <https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/33430607/Saaremaa+Valla+j%C3%A4%C3%A4tmejuhis+2022.pdf/4b36f3b0-5254-46a0-87f2-cf0ed96ffb65> (vaadatud 5. aprill 2023).

LISAD

Lisa 1. Teadlikkus jäätmetest Saaremaa valla elanike seas küsitlus

Jäätmete teadlikkus Saaremaa valla elanike seas

Tere!

Olen Greete Kask, saarlane ning keskkonnatehnoloogia ja -juhtimise eriala 4.kursuse tudeng Tallinna Tehnikakõrgkoolist.

Palun Teie abi lõputöö koostamisel. Lõputöö eesmärgiks on uurida Saarlaste teadmisi jäätmete sortimise valdkonnas ning arvamusi sortimisest üldiselt.

Oleksin väga tänulik, kui leiaksite 10-15 minutit, et küsitlusele vastata!

Küsitlusele saab vastata kuni 17. aprillini!

Täna vastuste eest

***Required**

Millises Saaremaa piirkonnas elate? *

- ☐ Kuressaare linn
- ☐ Kaarma
- ☐ Kihelkonna
- ☐ Kärla
- ☐ Laimjala
- ☐ Leisi
- ☐ Lümanda
- ☐ Mustjala
- ☐ Orissaare
- ☐ Pihtla
- ☐ Pöide
- ☐ Salme
- ☐ Torgu
- ☐ Valjala

Teie vanus? *

- ☐ kuni 17
- ☐ 18-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-55
- ☐ 55+

Sugu? *

- ☐ Mees
- ☐ Naine

Teie haridus? *

- ☐ Põhiharidus
- ☐ Keskharidus
- ☐ Kutseharidus
- ☐ Kõrgharidus
- ☐ Other: _____

Kui teadlik olete Teie jäätmete sortimisest? *

1 2 3 4 5

Ei tea sellest midagi ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Olen päris teadlik

Kuidas panustate jäätmete sortimisse? *

Your answer

Kuidas suhtute jäätmete sortimisse? *

1 2 3 4 5

Ei meeldi üldse sortimine ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Teen seda meeleldi

Kas olete teadlik jäätmete erinevatest liikidest? *

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Osaliselt olen teadlik

Kas sordite kodus jäätmeid liigiti? *

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Nimetage jäätmeliigid, mida te kodus sordite? *

Your answer

1.aprillist on kohustus Saaremaa valla elanikel hakata biojäätmehd eraldi koguma, * kas siis kompostrisse või liituma korraldatud biojäätmehd veoga. Mida arvate uuest biojäätmehd eraldi kogumise kohustusest?

Your answer

Kas kompostisite juba varasemalt või hakkasite seda tegema 1. aprillist?

- ☐ Kompostisin varasemalt
- ☐ Soetasin kompostri ja teen seda 1. aprillist
- ☐ Other: _____

Kas soetate biojäätmehd konteineri?

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Varasemalt oli olemas

Kuhu viite kodus tekkivad pakendijäätmehd? *

- ☐ Kogun eraldi, korraldatud jäätmehdveoga viiakse ära
- ☐ Viin ise pakendikonteinerisse
- ☐ Other: _____

Kas pakendeid peaks enne konteinerisse viskamist loputama? *

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei tea

Kuhu saate viia kodus tekkivad ohtlikud jäätmed? *

Your answer

Millised on ohtlikud jäätmed? *

- ☐ Ravimid
- ☐ Õlid/lakid
- ☐ Põllumajanduskemikaalid/väetised
- ☐ Leelised/happed
- ☐ Elavhõbedat sisaldavad jäätmed
- ☐ Ohtlike ainetega saastunud pakendid
- ☐ Ohtlike aineid sisaldavad pesuvahendid

Kui olete kodus ehitanud ja tekib ehitusjäätmeid, siis *

- ☐ viin need jäätmejaama
- ☐ leian nendele kodus võimalikult palju kasutust
- ☐ pakun tuttavatele
- ☐ põletan võimalusel ära
- ☐ Other: _____

Kas olete tutvunud Saaremaa valla jäätmejuhisega? *

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Kas Teie arvates on teile piisavalt jagatud infot, et teada kuidas jäätmeid peab sortima? *

☐ Jah

☐ Ei

Kui soovite avaldada veel arvamust Saaremaa valla jäätmemajanduse kohta, siis palun kirjuta siia.

Your answer

Get link